

Milí čtenáři,

návraty k minulým textům a přečteným knihám mohou mít různé důvody. Britský televizní seriál o rodině Durrellových mne povzbudil k otevření krásné knížky Geralda Durrella *Mluvící balík*. Jejím hrdinou je papoušek, který čas od času vykřikuje pozapomenutá slova. To jenom proto, aby se na ně nezapomnělo. Kolegové češtináři občas žehrají, že mládež dnes nerozumí dříve běžným termínům. Je to povýtce lichá lítost. Na jedné straně řídká a neběžná slova logicky vymírají, když se z té druhé na člověka tlačí také nových. Ať už přecházejí z jiných jazyků nebo pojmenovávají nové jevy a věci. Film Marečku podejte mi pero nám vrátil hrdé hrdoobce podobně jako *Pupendo obdivný termín splendidní*. Jan Skácel v doslovu k Halasovým *Mladým ženám* o autorovi psal: „*Byl dostatečně impulzivní, gaminský, otevřený a nezatižený falešným studem...*“ Až slovník mne poučil, že gamén ve francouzštině znamená rozpustilý kluk, uličník, nezbeda... Vždyť od toho přeci slovníky jsou, aby zevrubně zaznamenaly a uchovaly i to balamutné, jímavé, pomíjivé, potutelné, předpojaté, rozšafné, sršaté, uštěpačné, zakaboněné, zesinalé, zpupné... (Internet dnes naštěstí ví vše!) Váš Libor Kalina

verše mněsíce února

ZIMNÍ KRAJINA SRDCE

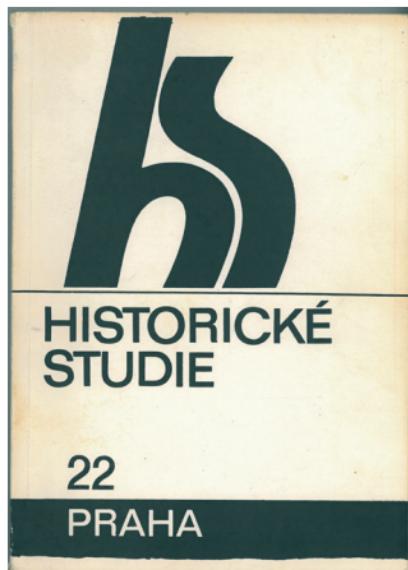
Jan Skácel

*Na stromech černé plody zimy
země až na kost
prázdro
dálka*

*A zůstat sám mezi svými
jak nad zamrzlou vodou lávka*

Odlévání do ztraceného vosku

Jaroslav Mezník samizdatový

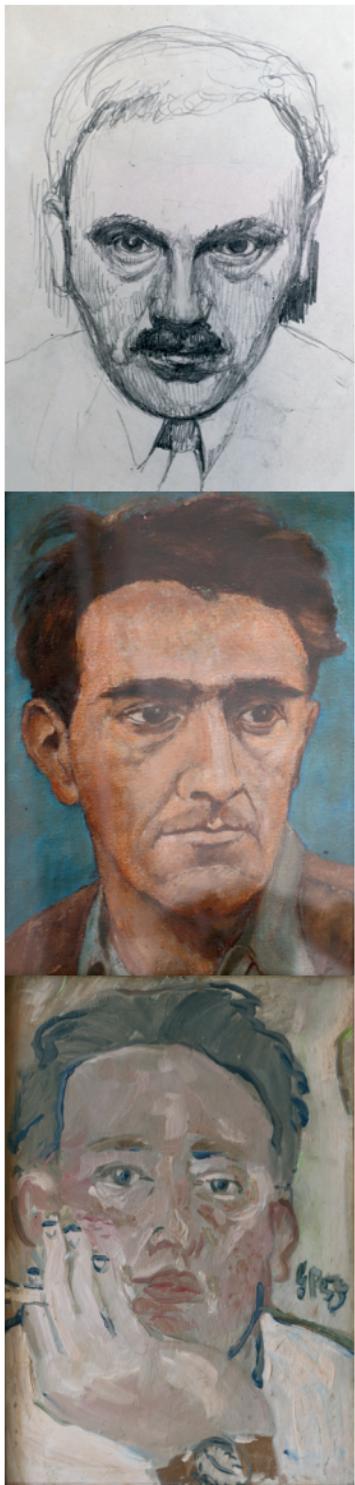

V uplynulých měsících proběhlo hned dvojí výročí osobnosti, jež si nepochyběně zaslouží připoměnutí. V poslední den roku 2018 by oslavil devadesátiny profesor středověkých dějin na Historickém ústavu Masarykovy univerzity a krátce i děkan její Filozofické fakulty Jaroslav Mezník. V listopadu téhož roku současně uplynulo deset let od jeho odchodu. Vyhmenování Mezníkových zásluh na poli bádání o lucemburské a husitské době či v oblasti hospodářských a sociálních dějin pozdního středověku by se blížilo příslovečnému nošení sov do Atén a zcela jistě by bylo velmi neúplné. Je však možné

alespoň ve zkratce připomenout Mezníkovy životní osudy, v nichž se osobitým způsobem otisklo české 20. století a které Mezník sám shrnul ve svých memoárech Můj život za vlády komunistů (Brno 2005). Do těchto osudů patří mládí v rodině vysokého státního úředníka a odbojáře, zkušenost z nasazení do tzv. Pomocných technických praporů, archivářská práce v sudetské severní Moravě a od poloviny 50. let účast na postupné obrodě české historické vědy v rámci tehdejší ČSAV. Po r. 1968 byl Mezník z politických důvodů vězněn a byla mu znemožněna plnohodnotná vědecká činnost. Nikoli však docela – coby člověk patřící do okruhu brněnského disentu a později také signatář Charty 77 se aktivně podílel na zdejším intelektuálním ruchu, a právě z této doby pochází řada pozoruhodných a dodnes podnětných Mezníkových prací, např. filozoficko-historický esej Jeroným Šrol: Úvahy o osudech jednoho husity nebo syntetizující Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století. Jako disident se Mezník pouštěl i do aktuálně politických polemik, ať už se jednalo o spor s Petrem Pithartem na téma české státnosti, nebo vynikající a dosud patrně edičně nezpřístupněný esej Úvahy o socialismu, minulosti a budoucnosti. V osmdesátých letech se Mezník podílel na vydávání periodika Historické studie, účastnil se bytových seminářů a přispíval do samizdatových sborníků. Na konci minulého roku se šťastným řízením osudu dostala část „samizdatové“ knihovny prof. Mezníka do Knihovny Muzea Brněnska, kde rozšířila již stávající sbírku ineditní literatury. Vedle zmíněných Historických studií a eseji o Jeronýmu Šrolovi (s autorovými rkp. poznámkami) se v této akvizici nachází např. samizdatové vydání pamětí brněnského politika Josefa Podsedníka (Kronika mého života), sborník Problém tolerance v dějinách a perspektivě nebo několik historiografických knih, které napsal politik a tzv. reformní komunista František Šamalík. Nežádánemu dárci patří za tento dar velký dík.

(jd)

Z připravovaných výstav

Básníka a novináře Jana Skácela bezpečně zařadí do výčtu nejvýznačnějších tuzemských spisovatelů 20. století každý úspěšný maturant. Jeho zhudebněné verše navíc prakticky zlidověly, o což se zasloužil především Jiří Pavlica se souborem Hradišťan. O poznání méně věhlasu se zatím dostalo Janovu mladšímu bratu Petrovi, osobitému malíři, ilustrátoru a grafikovi. Zcela stranou uměleckých proudů své doby přitom oba stačili vytvořit zásadní hodnoty, představující nezpochybnitelný vklad do národní kulturní pokladnice. Nápad splatit část zmíněného dluhu formou výstavy, která by přímo propojila Petrovy obrazy s Janovými verši, dostala konkrétnější podobu v okamžiku, kdy se podařilo rozšířit sbírku Památníku písemnictví na Moravě o deníky jejich otce Emila Skácela (1890–1979). Spolu s Jiřím Opelíkem stála za tímto darem, reprezentujícím sedm desítek zápisníků, sešitů a skicářů Věra Mikulášková. Mlynářský tovaryš, legionář a posléze učitel v nich zhmotnil, vedle pestrých životních osudů také svůj nemalý literární a výtvarný talent. Pod pseudonymem E. Soryl vytiskl v roce 1936 sbírku básní *Byla vojna, bude?*, vročení 1929 a 1930 nesou dvě edice jeho učebnice *Rovnoběžná perspektiva*, vydané vlastním nakladem. „*Budte jako Čapkové, moji milí synové... Vy oba máte nadání uchovat tuto hřivnu, rozmnожovat ji, to je vaše povinnost,*“ stojí doslova v jednom z Emilových deníků. Vedle autoportrétu (kresba tužkou) vytvořil Emil mimo jiné jeden ze zdařilých Janových portrétů. Jako třetí ochutnávku připravované výstavy **Skácelové - ke kořenům** (17. 4. – 27. 10.) se zde mohou čtenáři únorové Literky obdivovat rovněž autoportrétu Petra Skácela. I on nese jeho specifický výtvarný rukopis, který někdy bývá dokonce srovnáván

se stylem malíře Marc Chagalla či s některými naivisty. (lik)

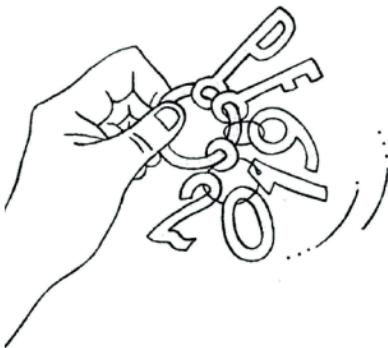
Ex libris Jakuba Demla

V letošním roce bude zahrnuta do sbírkového fondu Památníku písemnictví na Moravě, do podsbírky D-Ex libris knižní značka, která byla zhotovena pro spisovatele a kněze Jakuba Demla (1878–1961). Černobílé exlibris s motivem rozbouřeného moře (stojící mužská postava na malé loďce, plující vstříc paprskům slunce) si nechal sám spisovatel zhotovit od chorvatského malíře prof. Marka Rašici. Právě tato tematika jako by vykreslovala celý Demlův život. V rámci své tvorby i působnosti čelil mnohým zákazům, ze strany církve i státu, a ve své době jeho dílo nebylo vždy přijímáno kladně. S profesorem Rašicou je pojilo velké přátelství, Marko se věnoval po studiích

scénografie secesní malbě na Akademii ve Vídni, v Nizozemí či Praze. Vystavoval v mnohých evropských galeriích a ve své tvorbě byl inspirován zejména mořskými motivy a subtropickou krajinou. Jakub Deml si zaznamenal při svých cestách do tehdejší Jugoslávie (1932, 1933, 1935) své poznatky a zážitky do deníkového díla *Jugo* (1936), kde se také často o jejich přátelství zmiňuje (obálka knihy *Jugo* je dílem M. Rašici). Také tento titul mohou čtenáři nalézt v knihovně Památníku. (mš)

Autoři „svému“ Památníku

V lednových dnech doputovala do Památníku písemnictví na Moravě kolekce několika novoročenek z minulých let od brněnské malířky a karikaturistky Marie Plotěné. Její grafické listy nyní doplní a obohatí stále se rozšiřující kolekci drobných tisků s přímým vztahem k moravské literatuře, v níž je autorka nesmazatelně zapsaná jako zdatná a pečlivá ilustrátorka veršů i próz. Poprvé budou tyto čerstvě zisky Památníku veřejnosti prezentovány na výstavě *Co rok 2019 dal, plánované pro*

období 4. 12. 2019–26. 1. 2020, která již tradičně představuje nově a čerstvě zpracované přírůstky do sbírek. Podobný díl jako Marii Plotěné patří také třebíčskému spisovateli Miroslavu Koupilovi za jeho nonsensová „péefka“, která pravidelně přichází již několikátým rokem. Rádi bychom sbírku kaligramů a Koupilovy experimentální poezie v letošním roce přiblížili návštěvníkům Památníku formou beseedy a přímého setkání s jejich autorem v rámci cyklu StřeDení. Přesný termín jarního autorského podvečera je nyní zatím v jednání. (mš)

Roztrhaná encyklopédie

Neznám mnoho lidí, kteří v časopisech ignorují horoskopy. Téměř každý si to „své“ rádi přečteme, zvláště když je to stručné. Je příjemné očekávat zisky a respektovat možné ztráty v osobní i finanční rovině, jakkoli jinak astrologii neprožíváme. Ale co kdyby... Na velice podobném principu je vystavěna aktuální edice knižních titulů Můj rok XY z nakladatelství BizBooks, součásti skupiny Albatros Media. Dosavadní řada s letopočty 1949, 58, 59, 68, 69, 78, 79 a 89 nese jednotný podtitul Zábavný průvodce našimi dějinami. Čtverečice autorů Michaela Tučková, Martin Ježek, Alena Breuerová a Jarmila Frejtichová si rozdělili výše uvedené roky a jednotlivé tituly naplnili jejich základními událostmi i množstvím zajímavostí. Například: kolik korun tehdy stál lístek do kina, co se událo ve světě a v politice, o čem především referovaly noviny, čím žili diváci televize a posluchači rozhlasu, co se poslouchalo, co se nosilo... Rádobyencyklopédie roztrhaná do jednotlivých letopočtů pravděpodobně osloví především čtenáře narozené v roce uvedeném v záhlaví. Aby si případně mohl na předsádku okopírovat z rodinného alba svou úplně první fotografii a doplnit ji o svá vstupní data. Jednou tak bude moci pamětník s názornou berličkou v ruce (nescházejí obrázky) vnoučatům referovat, do jakého vlastně světa se jejich předek narodil. (lik)

Poděkování Vladimíru Kreidlovi

Vladimír Júza Kreidl

Dům na ulici Kotlářské číslo 35a

Výzva k připravované výstavě o rodině Skácelových v listopadové Literce nezůstala bez odezvy. Jedním z pamětníků, kteří se rozhodli podělit o své vzpomínky, je Vladimír Kreidl, někdejší soused Jana Skácela, autor knihy Dům na ulici Kotlářské číslo 35a (2008). Útlá kniha je neprodejná, napsaná pouze pro okruh nejbližších. O to více si ji v Památníku ceníme. S odkazem na slavnou Skácelovu báseň Kotlářská 35a se před lety rozhodl zachytit historii domu a některých jeho obyvatel, mezi něž jeho rodina patřila. Otec Vladimíra Kreidla znal Jana Skácela z redakce a tiskárny Rovnosti, ale pojily je také přátelské a sousedské vztahy. První část knihy je věnována vzpomínkám na Jana Skácela, kterého znal autor od dětství a dlouho netušil, že „ten hodný pán z přízemí je slavný básník“. V každodenním kontaktu zůstali až do dospělosti, kdy se Vladimír Kreidl z Kotlářské odstěhoval. Zblízka tedy sledoval např. Skácelovu situaci po roce 1968, kdy už psal pouze do šuplíku a v noci se z přízemního bytu ozýval klapot psacího stroje. Větší část knihy však tvoří vybrané pasáže z deníku autorova dědečka Vladimíra Drobného, vzpomínky na nejbližší členy rodiny a také autorovy životní osudy spojené místem narození s brněnskou adresou Kotlářská 35a.

(ap)

Odkud se vzala liška Bystrouška?

Světoznámá opera „nejmoravštějšího“ hudebního skladatele Leoše Janáčka Příběhy lišky Bystroušky letos opět rozehrává svůj hravý příběh na prknech Národního divadla v Brně. Ztvárnuje zvířecí svět v kontrastu s lidským, se vším co k němu patří. Dílo inspirované novinovým románem z pera spisovatele Rudolfa Těsnohlídka spatřilo světlo světa již v roce 1920. Ale odkud se vzal samotný námět? Spousta čtenářů předlohy či posluchačů operního díla má tento liščí příběh spojený s bílovickými lesy, kde Těsnohlídek pobýval. Historie se ovšem váže ke střítežské hájovně nedaleko Mohelnice. Koncem 19. století našel tehdejší střítežský polesný Gustav Kořínek opuštěné liščí mládě, které pak choval. Často a rád všem vyprávěl o jeho neuvěřitelné chytrosti, čipernosti a záludnosti. Od něj se jej dozvěděl malíř a kreslíř Stanislav Lolek, který studoval na lesnické škole a k revírníkovi Kořínkovi nastoupil na lesnickou jednoroční praxi. „Učil mne zvěř znát, vábit ji, stopovat i lovit, ale také zbytečně neubližovat. Znal celý její život rodinný, její zvyky a dovedl vyprávět celé romány. Jednou starý revírník vyprávěl humornou historii mladé lišky...“ (z knihy S. Lolka — Naše lovná zvěř, 1930). Malíře Lolku příběh natalik zaujal, že nakreslil soubor asi 200 obrázků, jež od něj získal pro Lidové noviny spisovatel Bohumil Markalous (Jaromír John). Spisovatel Těsnohlídek na jejich podkladě napsal povídku Liška Bystrouška, která vycházela v LN na pokračování a získala si mezi čtenáři značnou oblibu. Poté už se libreta ujal L. Janáček a na motivy tohoto díla sepsal operní kus, který se stal známý, ať už pod názvy Cunning Little Vixen, Schlauen Fuchslein nebo La Petite Renarde rusée. (mš)

Hledáme

Pro sbírku Památníku písemnictví na Moravě pátráme po kulturně politickém měsíčníku **Červený květ**, vycházel v letech 1956–1969 v Ostravě, jde nám o ročníky 1956 a 1963–1969.

List pro literární politiku **Index**, vycházel v Brně 1929–1939 a 1968–1969. Hledáme ročník – čísla: 1933–9,10; 1934–12; 1935–1939 – všechna; 1968–7; 1969–7,10.

Společenská revue **Salon** vycházela jako měsíčník v letech 1922–43. Hledáme ročníky 1–5; r. 7 – č. 1, 2, 4–10; r. 8 – č. 5, 6 a 11; r. 9 – č. 5, 6, 10–12; r. 10 – č. 2, 3, 7, 11, 12; ročníky 11–22.

Rovněž pátráme po dokumentech (korespondence, vzpomínky, fotografie, osobní předměty) spjatých s básníkem **Janem Skácellem** a výtvarníkem **Petrem Skácellem**.

Knihovnu Muzea Brněnska a sbírku Památníku písemnictví na Moravě, vedenou v Centrální evidenci MK ČR (CES ev. č. PPM/006-05-31/3500006) rádi obohatíme o raritní a autory signované tisky, literární dokumenty, fotografie, ex-libris, knižní ilustrace, rukopisy a korespondenci autorů spjatých s Moravou.